

2 SPREMENJENA POLITIČNA IN VERSKA PODOBA EVROPE

Reformacija

1.

<i>Anglež John Wycli (14. stoletje) je Cerkev obtožil, da se preveč ukvarja s posestvi, davki in gradnjami cerkva. Po njegovem mnenju bi morali duhovniki več časa posvetiti študiju Biblije in razmišljanju o Bogu.</i>	<i>Prenova bazilike sv. Petra v Rimu (začetek 16. stoletja) je zahtevala veliko denarja, ki so ga papeži skušali dobiti od vernikov ne le z davki, temveč tudi z dvomljivimi praksami. Primer takšnega načina zbiranja denarja je bila prodaja odpustkov.</i>
DA SE PREVEČ UKVARJA Z DENARNIMI POSLI IN POSVETNIMI ZADEVAMI	PRODAJA ODPUSTKOV
<i>Češki duhovnik Jan Hus (začetek 15. stoletja) je kritiziral nemoralno vedenje duhovnikov, ki so pogosto kršili pravila obnašanja. Zaradi napadov na Cerkev je bil sežgan na grmadi.</i>	<i>Italijanski redovnik Savoarola (konec 15. stoletja) je kritiziral papeža, ker je članom svoje družine podelil najpomembnejše službe v Rimu.</i>
NEMORALNO VEDENJE IN NEIZOBRAŽENOST DUHOVNIKOV	PODELJEVANJE CERKVENIH SLUŽB V ZAMENO ZA PLAČILO

2.

»37. Vsak resnični kristjan, živ ali mrtev, je deležen Jezusovega in Cerkvenega blagoslova; to mu je podarjeno s strani Boga, tudi brez potrdil o odpustkih.

42. Verniki bi morali biti podučeni, da papež ne želi, da se nakup odpustkov na kakršenkoli način primerja z dobrimi deli.

43. Verniki bi morali biti podučeni, da tisti, ki daje revnim in pomoči potrebnim, naredi boljše dejanje kot tisti, ki kupi odpustke.«

(Martin Luther, 95 točk)

3.

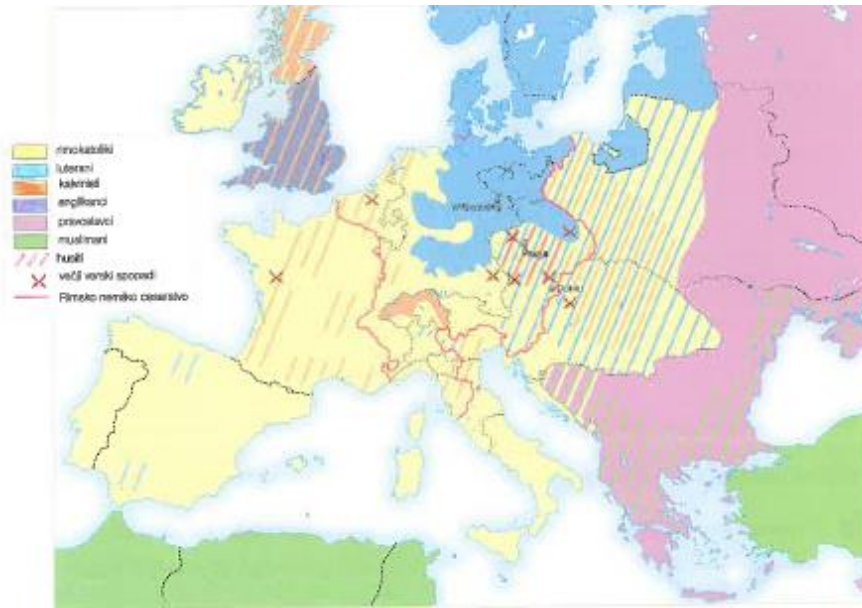
KDAJ? 1555

KAKO? Sklenitev augsburškega verskega miru.

SKLENJENO JE BILO, DA o veri v svoji deželi vsak deželni knez odloča sam po načelu »Čigar oblast, tega vera«.

4.

a)

b) Katoliški del = zahodni in južni del Nemčije; luteranski = severni del Nemčije

c) Ozemlja današnje Španije, Portugalske, Italije in Irske niso imela močne reformacije.

č) Verska razdelitev Evrope.

»OREHEK«

Za uveljavitev Lutera in njegovih idej je bilo pomembno, da so ga podprli nemški knezi, ki so ga najprej zaščitili, zatem pa ga podprli pri njegovem delovanju, tiskanju prevoda Biblije ter drugih njegovih del.

Protireformacija in verske vojne

1.

OBLIKA PROTIREFORMACIJE	ZNAČILNOST
INKVIZICIJA	Posebna cerkvena sodišča, ki so preganjala protestante in druge krivoverce.
SEZNAMI PREPOVEDANIH KNJIG	Seznami knjig, ki jih katoličani niso smeli brati.
VERSKÉ KOMISIJE	Uničevale so protestantske knjige, protestantske cerkve in pokopališča ter protestante spreobračale v katoličane.

2.

Pisni vir opisuje delovanje verske komisije na Kranjskem, ki je v Ljubljani leta 1600 in 1601 ukazala zažig protestantskih knjig.

»OREHEK«

Pričakovali so, da se s požigom knjig protestantski nauk ne bo več širil med ljudmi.

3.

Jezuiti so prevzeli nadzor nad srednjim in visokim šolstvom. Njihov poglobitni namen je bil izšolati dobre duhovnike, ki bodo znali širiti katoliško vero.

4.

a) Na ozemlju Rimsko nemškega cesarstva, Kraljevine Francije in Kraljevine Ogrske.

5.

a) Zaradi verskih vojn so bila določena območja povsem uničena in izropana, mnogo ljudi je umrlo. Razširile so se tudi razne bolezni. Zaradi uničenih pridelkov je zavladata lakota.

b) Določilo versajskega miru:

/.../ po dolgih in zapletenih posvetovanjih so se leta 1648 končno zedinili za mir, ki se je iztekel tako, da je vse ostalo, kot je bilo pred vojno: **kar je bilo protestantskega, je ostalo protestantsko**, /.../ **Avstrija, Češka in Ogrska so ostale še naprej katoliške.**«

Reformacija in protireformacija na Slovenskem

1.

IME PROTESTANTA	DELO PROTESTANTA	POMEN DELA
Primož Trubar	Katekizem Abecednik Cerkovna ordninga	Zapis protestantskih verskih naukov. Priručnik za branje in pisanje; prvi slovenski tiskani knjigi. Temelj slovenske protestantske Cerkve na Slovenskem na Slovenskem.
Jurij Dalmatin	Prevod Svetega pisma v slovenski jezik	Slovenci so lahko Sveto pismo prvič prebrali v svojem jeziku.
Adam Bohorič	Zimske urice	Prav slovenska slovnica v latinskem jeziku.

2.

a)

»V njem [Trubarju] je tlela neutolažljiva želja pomagati vsem Slovencem, izvleči jih iz teme neznanja in praznoverja, postati njihov duhovni vodnik. Toda kako naj jim iz daljne dežele prenese svoje poglede na vero, na odnose med človekom in Bogom, na odnose človeka do človeka? Uvidel je, da je za to eno samo sredstvo – pisana beseda.«

(Vir: Marjeta Zorec, *Utrinki iz slovenske zgodovine, Založba Karantanija, Ljubljana, 2005*)

b) Tako, da je pisal knjige v slovenskem jeziku (Abecednik, Katekizem) in jih dal natisniti, da bi se razširile med ljudmi.

c) Glede na takratne okoliščine in razmere lahko zaključimo, da je bil uspešen, njegove knjige so se širile med ljudmi. Res pa, da predvsem med plemstvom in meščanstvom, saj so bili kmetje nepismeni.

3.

- Delovanje verskih komisij, ki so požigale protestantske knjige.
- Spreobračanje protestantov v katoliško vero.

4.

Delo Štefana Küzmiča je nastalo v Prekmurju, kjer se je protestantizem ohranil. Küzmič je v prekmurskem narečju izdal prevod Svetega pisma.

5.

1.	Š	T	E	F	A	N	K	Ü	Z	M	I	Č					
		2.	D	A	L	M	A	T	I	N							
						3.	T	R	S	T							
		4.	A	B	E	C	E	D	N	I	K						
		5.	V	E	R	S	K	A	P	O	M	I	R	I	T	E	V
		6.	O	R	D	N	I	N	G	A							
						7.	Z	I	M	S	K	E	U	R	I	C	E
		8.	Č	A	N	D	E	K									
				9.	T	O	M	A	Ž	H	R	E	N				

KATEKIZEM – zapis protestantskih verskih nauk v slovenskem jeziku; leta 1550 prva tiskana knjiga

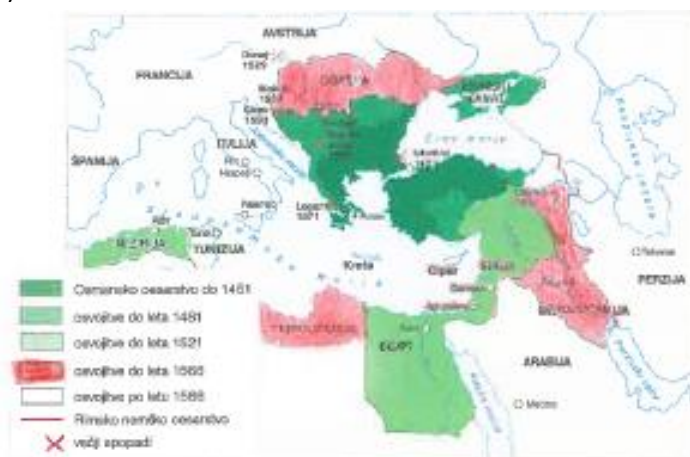
»OREHEK«

- 31. oktobra
- z državnimi proslavami, je dela prost dan

Širjenje Osmanskega cesarstva in njegov vpliv na Evropo

1.

a)

b) Evropa, Azija in Afrika

2.

- na severu do: Ogrske

- na vzhodu do: Mezopotamije
- na jugu do: severne Afrike

3.

V južno Ogrsko in obmejne hrvaške pokrajine z Osmanskim cesarstvom se je naselilo veliko srbskega prebivalstva, zato so te pokrajine dobile srbski značaj. Na srbska ozemlja, ki so se izpraznila, pa so se naselili islamizirani prebivalci.

»OREHEK«

- Še danes je islamska vera prisotna v Bosni in Hercegovini, Albaniji, delu Makedonije, na Kosovem.

Turški vpadi na Slovenskem

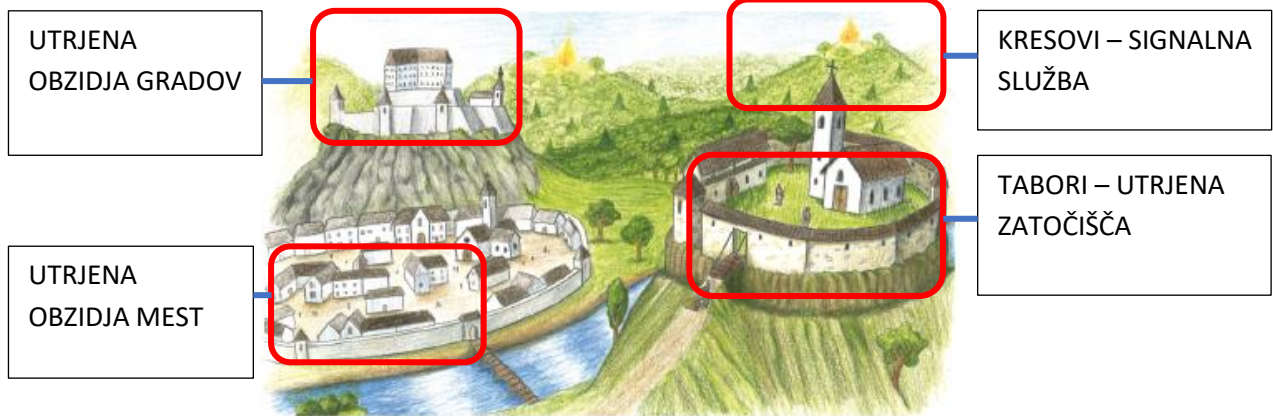
1.

a), b) in c)

č) Begunci iz dežel Balkanskega polotoka, ki jih je zasedlo Osmansko cesarstvo.

2.

»OREHEK«

Namen Vojne krajine je bil preprečiti vpade osmanske vojske na ozemlje Habsburške monarhije. Uspešno je zaustavila turške vpade.

Kmečki upori

1.

a), b)

IME UPORA	ČAS	KMEČKE ZAHTEVE
KOROŠKI UPOR	1478	<ul style="list-style-type: none"> • zaščita med turškimi vpadi (deželo so bili pripravljene brantli sami namesto dragih najemnikov) • dajatve, kakršne so bile v preteklosti • želeli so sami urejati odnose z vladarjem • prevzem sodne oblasti
VSESLOVENSKI UPOR	1515	<ul style="list-style-type: none"> • stara pravda (obremenitve podložnikov, kakršne so bile v preteklosti) • ohranitev delne svobode v trgovini in obrti • plačevanje dajatev v denarju, ne v naturi
HRVAŠKO SLOVENSKI UPOR	1572/73	<ul style="list-style-type: none"> • zmanjšanje davkov • prosta trgovina (ukinitve carin in mitnin) • nova država brez sodelovanja plemstva • sami so želeli pobirati davke in dajatve
SLOVENSKI UPOR	1635	<ul style="list-style-type: none"> • znižanje zahtev zemljiških gospodov po dajatvah

c)

Kmetje so bili neenotni in slabo organizirani; slabo oboroženi in neizurjeni za boj; preveč so zaupali cesarju, da jim bo pomagal.

»OREHEK«

Ne, saj je bila plemiška vojska bolje izurjena in bolje opremljena.

UTRJUJEM SVOJE ZNANJE

Ponovim

1. Napake Cerkve in zahteve po njeni reformaciji, katerih širjenje je omogočil tisk.

Smeri: luterani – smer, ki je izhajala iz naukov Martina Lutra; kalvinisti – smer, ki je izhajala iz naukov Jeana Calvina; cvinglijanstvo – smer, ki je izhajala iz naukov Ulricha Zwinglija; anglikanci – smer, ki se je razvila v Angliji, ko je kralj prekinil stike s papežem; bila je mešanica katoliških in protestantskih nauk.

2. Protireformacijo so vodili katoliški vladarji in Cerkev. Njen namen je bil zaustaviti širjenje protestantizma in ponovno uvesti katoliško vero na protestantskih ozemljih.

Protireformacija se je izvajala na različne načine. V nekaterih državah (na primer v Španiji) so protestante ter druge krivoverce preganjala posebna cerkvena sodišča, imenovana inkvizicija. Cerkveni uradniki v Rimu so objavljali sezname prepovedanih knjig, ki jih katoličani niso smeli brati. V Rimsko nemškem cesarstvu so deželni knezi, ki so se odločili, da bodo katoličani, organizirali verske komisije, ki so izvajale protireformacijo. Komisije so uničevale protestantske knjige (predvsem tiste, ki so bile na seznamu prepovedanih knjig), cerkve (molilnice) in pokopališča ter protestante spreobračale v katoličane.

3. Evropa je bila versko razdeljena: na severu, severozahodu in deloma v osredni Evropi je prevladoval protestantizem; na jugu in zahodu pa katolicizem.

4. Dela reformatorjev so odločilno vplivala na razvoj slovenskega jezika in slovenske identitete; slovenščina je postala knjižni jezik.

5. Sosednje dežele, na primer slovenske, so pogosto prizadeli vpadi in ropanja osmanske vojske iz Bosne. Pred osmansko (turško) vojsko so iz dežel na Balkanskem polotoku proti severu bežali številni begunci, kar je spremenilo etično podobo jugovzhodne Evrope. V jugovzhodni Evropi se je razširila islamska vera.

6. Turški vpadi so slovenske dežele prisilili, da so oblikovale obrambno organizacijo. Pomen so dobila obzidja gradov in mest ter protiturški tabori oziroma zasilna zatočišča za kmete. Obveščevalne akcije o napadih so potekale v obliki signalne službe v obliki prižiganja opozorilnih kresov in streljanja s topovi.

7. Staro pravdo – nižje obremenitve podložnikov, kakršne so bile v preteklosti; prosto trgovino (ukinitev carin in mitnin), zaščito med turškimi vpadi.

Razumem časovni trak

a) Turški vpadi.

b) 33 let

c) šentjernejska noč / slovenski prevod Biblije / tridesetletna vojna / vestfalski mir

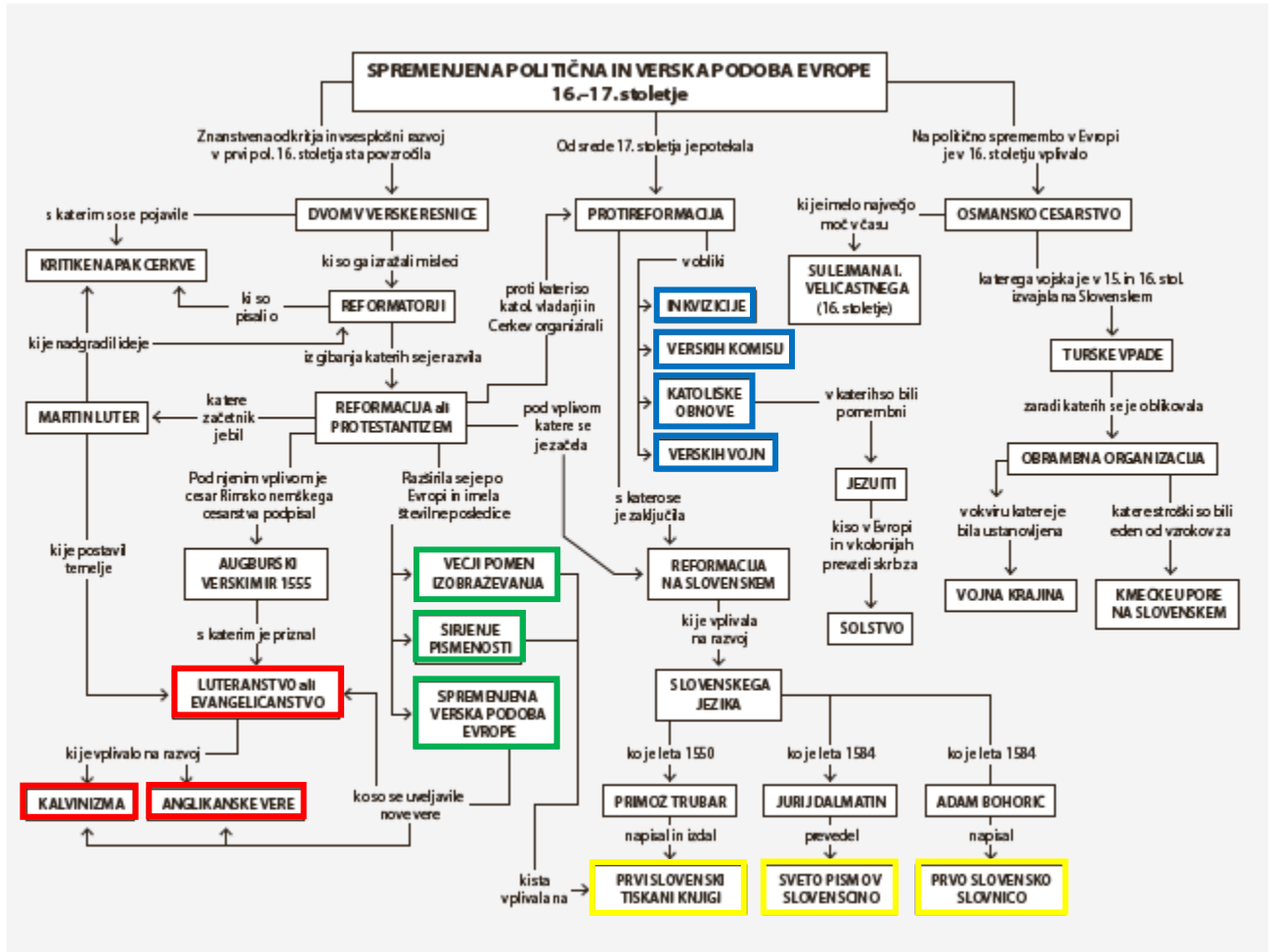
č) Sulejmana Veličastnega

d) 94 let

Naučil sem se

a), b), c), č)

d)

Ob koncu srednjega veka so se začele pojavljati kritike napak Cerkve in pozivi k spremembam v njej. Mislece, ki so v 14. in 15. stoletju kritizirali Cerkev, so imenovali reformatorji. Ideje reformatorjev je v začetku 16. stoletja prevzel in nadgradil nemški redovnik Martin Luter, ki je bil začetnik nove verske skupine, ki je imenovala luterani ali evangeličani. Lutrove ideje so se iz Rimsko nemškega cesarstva razširile po Evropi in vplivale na nastanek novih smeri reformacije: kalvinizem, cvinglijanstvo, anglikanci.

Reformacija je spremenila versko podobo Evrope in pomembno vplivala na razvoj evropske kulture. Povečala je pomen izobraževanja in šol, saj so protestantje ustanavljali šole in univerze, da bi lahko čim več ljudi poučevali o svoji veri. Spodbujala je širjenje pismenosti in uporabe ljudskih jezikov, saj so protestanti pa tudi katoličani želeli brati Biblijo.

Cerkev in katoliški vladarji so od sredine 16. do sredine 17. stoletja izvajali protireformacijo in katoliško obnovo, ki sta potekali na različne načine: v nekaterih državah (na primer v Španiji) so protestante ter druge krivoverce preganjala posebna cerkvena sodišča, imenovana inkvizicija; v Rimsko nemškem cesarstvu so katoliški deželni knezi organizirali verske komisije, ki so uničevale protestantske knjige (predvsem tiste, ki so bile na seznamu prepovedanih knjig), cerkve (molilnice) in pokopališča ter protestante spreobračale v katoličane. Odgovor na reformacijo je bila tudi katoliška

obnova – reforma katoliške Cerkve, s katero je Cerkev odpravila napake, ki so jih protestantje kritizirali. V protestantskih državah, kjer so vladarji hoteli ponovno uveljaviti katoliško vero, so se vneli spopadi – verske vojne. Potekali so od sredine 16. do sredine 17. stoletja. Verska vojna je v Rimsko nemškem cesarstvu trajala 30 let (tridesetletna vojna) in se je leta 1648 končala s posebnim sporazumom – vestfalskim mirom.

Reformacija je imela za slovenske dežele velik pomen, saj je odločilno vplivala na razvoj slovenskega jezika in slovenske identitete. Primož Trubar je leta 1550 izdal prvi slovenski tiskani knjigi Katekizem, v katerem je zapisal verske nauke, in Abecednik, priročnik za učenje branja in pisanja. Jurij Dalmatin je leta 1584 prvi v slovenščino prevedel Sveto pismo. Adam Bohorič je leta 1584 napisal prvo slovensko slovnico v latinskem jeziku *Arcticae horulae* (Zimske urice).